

БЪЛГАРСКИ ХЕЛЗИНКСКИ КОМИТЕТ
Отчет за дейностите в периода януари – декември 2006
февруари 2007 г.

Основни направления в дейността

Основните направления в дейността на БХК през 2006 година бяха: мониторинг на правозащитната ситуация в страната и застъпничество в няколко приоритетни области; безплатна правна помощ на жертви на нарушения на правата на човека; повишаване на обществената чувствителност и информираността относно правозащитна проблематика. И през 2006 г. за пореден път БХК организира и проведе обучителни семинари за укрепване капацитета и устойчивостта на правозащитните организации в България. Реализирани бяха и редица специализирани изследвания и проучвания.

Дейностите на БХК през 2006 година се осъществяваха в рамките на четири основни програми, три специализирани дългосрочни проекта (единият от които стартирал през октомври 2006) и няколко други проекти:

- Институционална програма на БХК,
- Програма за правна защита,
- Проект за водене на стратегически дела за расова дискриминация (изпълняван като инициатива на БХК от средата на годината, а преди това като инициатива на Европейския център за правата на ромите по силата на меморандум за разбирателство съвместно с БХК) (изпълнява се като част от Правната програма),
- Проект за водене на стратегически съдебни дела в защита на правата на лицата с психически проблеми или умствени затруднения (изпълнява се като част от Правната програма),
- Програма за затворените институции,
- Програма за правна защита на бежанците и мигрантите,
- Проект за развитие на политики за алтернативни грижи за хора с психични проблеми.

Към така изброените постоянни дългосрочни програми и проекти на БХК, следва да се добавят и няколко краткосрочни проекти и други инициативи, чиято продължителност варираше от няколко месеца до една година, изпълнявани от служители на комитета през изтеклата година.

Дейностите по различните проекти бяха насочени към защита правата на етническите малцинства, прилагането на вътрешното антидискриминационно законодателство; защита правата на бежанците и мигрантите; мониторинг на положението в затворените институции, включително всички видове домове за деца, свръхупотреба на сила от правоприлагащите органи; правна защита и застъпничество за правата на хора с психически проблеми и умствени затруднения; свободата на словото; достъп до правосъдие. Правната програма на БХК и двата специализирани проекта – за водене на стратегически дела за расова дискриминация и за защита правата на лицата с психически

проблеми или умствени затруднения, както и Програмата за защита на бежанците и мигрантите, осигуряваха представителство пред българските и международните съдилища. За генериране на обществено внимание се търсеше участие в печатните и електронните медии, организиране на конференции, издаване на месечното сп. "Обектив", писане на доклади, изследвания и издаване на книги с находките по различни проекти, поддържаше се Интернет сайт.

През 2006 г. БХК продължи дейностите си по някои от краткосрочните проекти, стартирали през 2005 г.:

- **Ромите в югоизточна Европа: Оценка на PHARE проект "Интеграция на ромското население"**, съвместен проект с Център за междукултурен диалог и толерантност "Амалипе", приключил през февруари 2006 г. В рамките на проекта бе съставен Доклад за изпълнението на проект ФАР БГ 0104.01 "Интеграция на ромското население".
- **Изследване на прозрачността в отношенията между медиите и ПР агенциите** – В рамките на проекта бе изследвано наличието на забранени практики във взаимоотношенията на ПР агенциите и медиите, водещи до изкривяване на поднасяната информация. Проектът приключи през м. април 2006 г., а находките от изследването бяха обобщени в книгата "Преформулиране на публичността".
- **Изследване на правата на мигрантите в България от гледна точка на правата на човека** – Проектът приключи през ноември 2006 г. с издаване на доклад на български, който по-късно беше преведен и на английски език.
- Швейцарската федерална служба за бежанци с посредничеството на Посолство на Швейцария и през 2006 г. ангажира бежанската програма за **правни анализи и информация на дела на българи търсещи закрила в Швейцария**.

Нови проекти

Още през 2005 г. бяха подписани продължения на сроковете по част от постоянните програми на БХК, а именно с Институт Отворено общество, София – за дейностите на Програмата за правна защита - водене на дела на расово-ориентирано насилие, враждебна реч и дискриминация до декември 2006 г.; с Европейския център за правата на ромите – за Проекта за водене на стратегически дела за расова дискриминация до юни 2006 г. Програмата за затворените институции приключи работата по проекта за наблюдение на затворените институции през април 2006 г., но от лятото на същата година БХК изпълнява нов проект за проучване на съдебните практики по дела за престъпления, свързани с наркотични вещества и мониторинг на ефекта от измененията в Наказателния кодекс, криминализиращи еднократната доза, в рамките на който изследователи на БХК продължават посещенията в затворите и следствените арести в страната.

В началото на 2006 г. бяха продължени и сроковете по останалите постоянни програми на БХК. Бяха подписани поредни договори с Институт Отворено общество, Будапеща - за периода 2006-2008 г. (Програма за институционална подкрепа), с Върховния комисариат за бежанците на ООН - за бюджетната 2006 г., с Ментъл дисабилити адвокати център, Будапеща за продължаване на проекта за водене на съдебни дела в защита на правата на лицата с психични проблеми или умствени затруднения.

Същевременно, през годината БХК започна работа и по няколко нови проекта:

- *Проект за изготвяне на алтернативен доклад на правителствения доклад по изпълнение на ангажиментите на българската държава по Конвенцията за закрила на детето на ООН:* Дейностите по проекта бяха свързани с извършване на мониторинг на състоянието на детските институции в цялата страна, оценка на перспективите, изготвяне и представяне на Доклад - оценка.
- *Проект за укрепване капацитета и устойчивостта на правозащитните организации в България:* БХК организира и проведе четири обучителни семинара за общо 15 правозащитни организации от страната, одобрени по конкурс на Институт Отворено общество - София, проведен през 2005 г.
- *Проект за изготвяне на доклад - оценка на неправителствените проекти за десегрегация на ромското образование:* Докладът бе свързан с повторната оценка на функционирането на десегрегационните проекти в страната, извършена през 2005 г., и на педагогическия ефект от тяхното изпълнение след първата, която се направи през 2001 г. В този смисъл тримесечният проект се явява продължение и естествен завършек на проекта по оценка на десегрегацията, изпълнен от БХК през 2005 г.
- *Проект за проучване на съдебните практики по дела за престъпления свързани с наркотични вещества и мониторинг на ефекта от измененията в Наказателния кодекс, криминализиращи еднократната доза:* Проектът се изпълнява по финансиране от Американската агенция за международно развитие, Инициатива за укрепване на съдебната система.
- Изследователи на БХК бяха ангажирани да направят две **специализирани изследвания** за Европейския център за правата на ромите, свързани с интеграционните политики, прилагани от българското правителство по отношение на ромите и с достъпа на ромите в България до здравеопазване.
- *Проект за развитие на политики за алтернативни грижи за хора с психични проблеми:* Дейностите по проекта се изпълняват от един консултант, работещ съвместно с местни правозащитни организации, с отговорните държавни органи и международни експерти. Целта на работата по проекта е да бъде развита стратегия и да се изпълни план за действие за поощряване на живот в общността за хората с психични проблеми на национално равнище.

Партньорства

През 2006 година БХК изпълняваше съвместни дейности с редица български, чуждестранни и международни неправителствени организации: Българската медийна коалиция; Институт "Отворено общество", София и Будапеща; Център за междукултурен диалог и толерантност "Амалипе"; Фонд за превенция на престъпността ИГА – Пазарджик; Европейския център за правата на ромите; Ментал дисабилити адвокати център; Международната хелзинкска федерация по правата на човека, местните хелзинкски комитети по страни; Швейцарската федерална служба за бежанци; Алианс "Спасете децата"; Върховен комисариат за бежанците на ООН; Български червен кръст; Федерация Каритас – България; Българския бежански съвет; Б'ней Б'рит; Фонд за регионално развитие – Ига, Европейската мрежа срещу расизма.

По силата на споразумения с Министерство на труда и социалната политика, Министерство на вътрешните работи, Министерство на правосъдието, Министерството здравеопазването и Министерството на образованието и науката и през 2006 г. БХК имаше достъп до затворените институции в страната, до специалните и поправителните училища и до психиатричните болници и диспансери.

В резултат на иницирираната от БХК акция за противодействие на словото на омразата по повод анти-малцинствената реч на лидера на Коалиция "Атака" Волен Сидеров от предизборната му кампания, от трибуната на парламента, и публичните му изяви, през 2006 г. продължи гледането гражданските дела по Закона за защита от дискриминация срещу Волен Сидеров. Коалиция "Граждани срещу омразата"¹ е коалиция от 66 неправителствени организации, активни в сферата на човешките и етническите права, социалните малцинства, екологията, здравеопазването, а също и граждани с малцинствена принадлежност – беше сформирана след няколкомесечна подготвителна работа, сформиране на инициативен комитет от видни обществени фигури, с цел противопоставяне и ограничаване словото на омразата и разделението през 2005 г. През януари 2006 г. беше заведено гражданско дело от името на 66 граждански организации и личности по Закона за защита от дискриминация срещу Волен Сидеров за насаждане на омраза. Софийският районен съд раздели общото дело на осем отделни производства според идентичността на отделните ищци. През 2006 г. БХК в лицето на адв. Маргарита Илиева предостави правно представителство по всяко от производствата.

Програмата за бежанци и мигранти продължи да представлява организацията на БХК в *Българския бежански съвет*, създаден заедно с Българския червен кръст и Федерация Каритас-България като сдружение с нестопанска цел в обществена полза, формирано на широка обществена основа и съгласуващо усилията на неправителствените организации, занимаващи се със защита на търсещите закрила и убежище, бежанците и лицата с хуманитарен статут в тази област, съвместно фондонабиране и институционално развитие.

Програмата за бежанци и мигранти беше национален координатор на *Програма "Разделени деца в Европа"*, инициатива на Алианс "Спасете децата". Програмата изработи застъпническа стратегия за стартиране на система за назначаване на настойници на разделени деца и Наръчник за добрите практики за закрила на разделени деца.

През 2006 год. БХК продължи подкрепата си, заедно с Програма "Достъп до информация", оказвана на проекта на Българската медийна коалиция (БМК) за предоставяне на правна помощ за журналисти (в. "Тутракански глас"; в. "Троянски глас"; в. "Нов живот", Кърджали; Парашкева Недева, в. "Марица", с награда на Съюза на издателите). Експерти от БХК участваха в нов обучителен семинар, организирани от БМК за обучение на журналисти по въпросите на свободата на изразяване, както и като съавтори на правен наръчник за разследващи журналисти, издание на БМК.

2006 година отбеляза динамизация в партньорските отношения с Българска медийна коалиция по повод изследването "Взаимоотношения между ПР агенции и медии", приключило с публикация на книгата "Преформулиране на публичността". Основната премиера на книгата бе направена по време на годишната среща на БМК в Банско. Редица публикации откриха този панел като най-актуалния по отношение на изводите за състоянието на медийната среда за 2006-та година.

Пак в Банско обаче, се оформиха и първите противостояния между БХК и БМК по повод конфликтната тема за закриването на общественото радио Нова Европа. За разлика от УС на БМК, представителят на БХК – Юлиана Методиева, предложи на колегията да не се връчва Годишната награда на БМК за 2006. Мотивите – липса на журналист със сериозен принос за развитието на гражданското общество; вторият, по-съществен мотив бе чисто символен. Носителят на наградата от 2005 година – Петко Георгиев, бе публично уличен в

¹Повече информация е достъпна на сайта на коалицията <http://coalicia.hit.bg>.

непрозрачната приватизация на Радио Нова Европа. Радиото е наследник на Радио Свободна Европа, което има съществен принос за развитието на демократичните ценности у нас, а неговата приватизация през 2006 г. довежда до превръщането му в комерсиалното радио Зи-рок. За съжаление, журито, както и УС на БМК отхвърли това предложение, с което се очертаха два подхода на организациите за свободата на словото. БХК остана самотен застъпник на тезата, че чрез средствата на публичността и закона могат да бъдат преследвани "лошите практики" в медийния бизнес.²

Като последователен застъпник на проблема с отварянето на архивите на бившата Държавна сигурност, БХК даде изключителна подкрепа на стартирането и реализацията на идеята "Чисти гласове", предложена от председателя на БМК Георги Лозанов. В продължение на три месеца в офиса на БХК започна събирането на документите на 138 журналисти, обявили готовността си да се присъединят към акцията като отворят собствените си досиета. Направи се сайт "Чисти гласове", осъществиха се поредица срещи – с омбудсмана Гиньо Ганев, както и с Комисията по вътрешен ред и сигурност към Народното събрание, за гарантиране на гражданска "квота" при създаване на Комисията, съгласно новоприетия закон за разкриване на архивите на Държавна сигурност.

В много добри партньорски отношения с еврейската организация Б'ней Б'рит и ложа "Кармел", БХК включи нейни представители за участие в представяне в Европарламента през май във връзка с нарастващата заплаха от краен национализъм в лицето на партия "Атака". В Брюксел на тази среща бе излъчен изготвеният от БХК документален филм "Атака срещу малцинствата" (виж по-долу).

В края на 2006 г. започна изпълнението на проект **Политическа и нормативна подготовка за реформа на образователната система с цел насърчаване на равни възможности за всички деца в България** на Европейски център за правата на ромите, който се изпълнява с административната подкрепа на БХК. Основна цел на проекта е да осигури нормативна и политическа промяна на образователната система в България с акцент върху осигуряването на равен достъп до образование за всички деца. Това налага цялостна и комплексна промяна на Закона за народната просвета и генериране на позитивни задължения в националното законодателство, съпроводени с адекватни финансови ангажименти на държавата и обществото за премахване на сегрегираното образование.

Проектът се състои от три основни компонента:

- Изграждане на диалог между всички заинтересовани страни и актьори с цел създаване на политическа воля за интеграция на малцинствата в образователната система;
- Изграждане на база от различни изследвания с цел аргументирано информиране и убеждаване на основните заинтересовани страни в ползите от разширяването на достъпа до образование за всички деца, независимо от техния етнически, религиозен и пр. произход.
- Създаване и развитие на основа за комплексна и цялостна образователна реформа в това число: 1) създаване на проектозакон за образование с акцент върху образователната десегрегация; 2) лобистки кампании за приемане на законопроекта.

През 2006 год. Правната програма на БХК разшири сътрудничеството си с международната неправителствена организация Интерайтс, Лондон. Повод за това стана

²Предстои излизането на книга на БХК "Как и защо спря радио "Нова Европа"".

съвместната работа по три колективни жалби за правата на лишените от свобода пред Европейския комитет по социални права (ЕКСП) към Съвета на Европа. Колективните жалби твърдят нарушения на ревизираната Европейска социална харта и изготвянето им включва събирането и обработването на огромен обем от фактически данни от мониторинга на БХК, както и правна аргументация. Първата от колективните жалби обхваща проблемите на здравеопазването в затворите. Тя вече е изготвена и скоро ще бъде заведена.

По инициатива на БХК, през 2006 г. Международната хелзинкская федерация бе включена в списъка на международни НПО, имащи право да подават колективни жалби до ЕКСП.

Като член на фамилия "Права на човека", през 2006 год. БХК участва чрез свои експерти в изготвянето на *"Граждански доклад за изпълнението на мерките на правителството по препоръките на Европейската Комисия в доклада ѝ от 16 май 2006 г. в областта на защитата на правата на човека и интеграцията на уязвими групи по глава "Политически критерии"*. Докладът представлява алтернатива на мониторинговия доклад на ЕК от октомври 2006 г. за напредъка на България в процеса на присъединяване към ЕС.

От 16 до 19 ноември 2006 г. БХК бе организатор и домакин на Общото събрание на Международната хелзинкская федерация (МХФ), което за първи път в историята на МХФ се проведе в София. Един от фокусите на Общото събрание тази година беше заобикалянето от страна на някои държави на абсолютната забрана за мъченията като средство за добиване на информация от задържаните лица. Специално внимание бе обърнато на борбата с тероризма като основно оправдание за зачестилите нарушения на това човешко право. По този повод в рамките на Общото събрание беше проведен семинар на тема "Правата на човека и борбата с тероризма" на който освен делегатите на събранието, присъстваха и журналисти от български медии.

На заседанията бе обсъдено и положението с правата на човека в района на ОССЕ, като се акцентира върху страните от Централна Азия, Русия, Чечения и Беларус.

На официална церемония беше връчена и Годишната награда на МХФ на г-жа Карина Москаленко - изтъкнат руски правозащитник с важен принос в опитите за постигане на справедливост за жертвите на войната в Чечения.

Общото събрание единодушно прие комюнике, в което МХФ изразява голямата си тревога от засилените репресии срещу правозащитниците в Русия, Беларус и Узбекистан. Беше направено и специално изявление, изразяващо загрижеността на международната организация от появата на ултранационализъм в България и от засилващата се анти-малцинствена и анти-ромска реторика.

Публикации

През 2006 година БХК продължи да издава сп. "Обектив". Списанието излизаше като месечно издание на български език и като тримесечен дайджест на английски. През годината излязоха девет броя на български език и две англоезични списания. Поради ограничения в бюджета от август 2005 английското издание на "Обектив" излиза само в електронен формат.

През 2006 г. БХК издаде две книги³ - **Оценка на неправителствените проекти за десегрегация на ромското образование и Изследване на прозрачността в отношенията между медиите и ПР агенциите.**

³ И двете публикации са достъпни в Интернет сайта на БХК: www.bghelsinki.org

- **“Пет години по-късно: Неправителствените проекти за десегрегация на ромското образование в България”,** издадена през януари 2006 г. Книгата е втората поред публикация на БХК за оценка на неправителствените десегрегационни проекти след “Първите стъпки: оценка на неправителствените десегрегационни проекти в шест града на България”, издадена през декември 2002 г. Публикацията излага основните постижения и дефицити на официалната политика към десегрегацията на ромското образование в България в периода 2002-2005 г., анализира резултатите от националната оценка на образователните постижения на четвъртокласници, в които се обучават деца по десегрегационните проекти, както и квартални училища, проведена през май 2005 г., прави анализ на резултатите от изследването на междуетническите нагласи и нагласите към десегрегацията от проведеното социологическо изследване съвместно с Галъп, и прави преглед на всички действащи десегрегационни проекти в България.

- **“Преформулиране на публичността: Изследване на прозрачността във взаимоотношенията пиар агенции и медии”,** издадена юли 2006 г. Книгата оповестява резултатите от проекта “Прозрачност във взаимоотношенията между ПР агенции и медии”, който бе стартиран, за да изследва корупционни практики в отношенията на пиар агенциите и медиите в България.

Финансиране

През 2006 година БХК работи по проекти, осъществявани с подкрепата на чуждестранни донори. Най-големите сред тях бяха Институт “Отворено общество” и Върховният комисариат за бежанците на ООН. Сред другите донори на БХК през годината бяха Европейска комисия, Европейският център за правата на ромите, Будапеща; Ментал дисабилити адвокати център – Будапеща; Швейцарска федерална служба за бежанци; Инициатива за укрепване на съдебната система към Американска асоциация за международно развитие; Демократична комисия на САЩ; програма MATRA CAP на Посолство на Холандия, Фондация “Леон Леви”.

Грантът от фондация “Леон Леви” бе получен от Български хелзинкски комитет през месец август 2006 г. Фондацията дари средствата на БХК с оглед продължаване и доразвиване на текущите дейности по защита правата на човека в страната. Този дарителски акт представлява огромен успех за БХК по отношение възможността за набиране на средства чрез застъпничество. Средствата от гранта са насочени към подкрепа на дейностите на Програмата за правна защита за наемане на двама юристи и установяване на програма за платени стажове.

Делът на финансовото участие на всички донори по проекти е отразен подробно във финансовия отчет за 2006 година.

Дейности на БХК през 2006 година: дългосрочни програми

Институционална подкрепа на БХК, лобиране чрез участие в медиите, чрез публикуване на сп. “Обектив” и поддържане на Интернет страница

Финансиране: Институт “Отворено общество”, Будапеща

Период на проекта: март 2004 – февруари 2006, март 2006 – февруари 2008

Проектът за институционална подкрепа и издаване на сп. “Обектив” 2006 оперира чрез осем постоянни служители: Красимир Кънев – председател, Гергана Ерменкова и Ася Грудова – счетоводители (макар и причислен към тази програма, щатът за втория счетоводител се осигурява финансово от другите програми), Вяра Иванова, технически сътрудник (на половин щат), Ивелина Машева – технически сътрудник (на половин щат), Десислава Симеонова – административен директор. Списание “Обектив”, което се издава в рамките на тази програма, се подготвя от Юлиана Методиева – главен редактор, Яна Домусчиева – редактор и Емил Коен – специален кореспондент.

Проектът за институционална подкрепа координира и оказва подкрепа в цялостната дейност на БХК, която включва всички програми, проекти, изследвания, кампании и други краткосрочни и дългосрочни инициативи. Работещите по проекта за институционална подкрепа организират публичните изяви на БХК, които не са планирани в рамките на конкретен проект. Те участват и във фондонабирането за реализиране на нови проекти. В рамките на институционалната програма се координира съставянето на годишния доклад за правата на човека в България.

Месечно списание “Обектив”

В рамките на програмата за институционална подкрепа БХК вече тринадесета година издава месечното сп. “Обектив” на български език. Списанието излиза като тримесечен дайджест на английски език. През 2006 г. бяха издадени девет българоезични списания и две английски (бр. 127, издаден през януари, покрива периода август-ноември 2005 г.; брой 131, издаден през април, покрива периода януари-март 2006 г.). И през 2006 г. английското издание на “Обектив” продължи да излиза само в електронен вариант и да се публикува на сайта на комитета. Тиражът на българското издание се запази същият (800 броя), като то продължи да се разпространява сред печатните и електронните медии, държавните институции, представителствата на чуждестранни организации и легации в страната, неправителствени организации, библиотеки и лица с интерес към правозащитната тематика.

Проверки на случаи на правозащитни нарушения

Като част от текущата мониторингова дейност, и през 2006 г. БХК ежедневно извършваше мониторинг на пресата в страната. В случаи на правозащитни нарушения и в такива на потенциални нарушения на правата на човека бяха извършване проверки на място. През отчетния период проверките засягаха следните случаи:

- Казанлък, август 2006 г. - Разследване на погрома над казанлъшката джамия.
- София, юни/юли 2006 г. - Разследване на подробностите, свързани с разрушаването на постройки в ромския квартал Баталова воденица.
- Гоце Делчев, юни 2006 г. - Мониторинг на учредяването на партия ОМО Илинден ПИРИН
- Мадан, юни 2006 г. - Случаи на нарушаване на трудови права и права на

етнически малцинства.

Други дейности по програмата

Друга дейност, изпълнена през отчетния период в рамките на програмата за институционална подкрепа, бе участието на БХК в изготвянето на Декларация на Европейския парламент за защита на хората в България от нео-тоталитаризма. През май 2006 г. петима депутати от Европейския парламент - Елс де Грюн, Джефри Ван Орден, Ерик Майер, Александър Ламбсдорф и Майкъл Кашман - изготвиха "Декларация за защита на българския народ от нео-тоталитаризма" и започнаха осигуряването на подкрепа за Декларацията сред останалите членове на Европейския парламент. В началото на юли Декларацията бе събрала 115 подписи от членове на Европейския парламент, подкрепящи документа, призоваващ българските власти да предприемат систематични действия в посока внушаване на уважение към демократичността, толерантността и правата на човека в българското общество. БХК подкрепи създаването на този документ от самото начало и проведе серия от срещи заедно с един от евродепутатите по време на визитата ѝ в България преди изготвянето и представянето на Декларацията пред Европейския парламент.

На 30 май 2006 г. БХК и евродепутатът г-жа Елс де Грюн организираха публично представяне в Европейския парламент на тема "Опасността от нео-тоталитаризма за българския народ". Представянето запозна членовете на Европейския парламент с появата на ултра-национализъм в България. Целта бе да бъде дадена по-дълбока представа за проблемите засегнати от Декларацията за нео-тоталитаризма, както и за опасностите, произтичащи от наличието на краен национализъм в България в лицето на партия "Атака". На представянето присъстваха евродепутатите г-жа Елс де Грюн и Майкъл Кашман, българските наблюдатели в Европейския парламент Евгени Кирилов и Димитър Стоянов, някои асистенти на евродепутати, както и български служители от различни структури на Европейския парламент, представители на международни ромски и правозащитни организации, журналисти от българската преса. Делегацията на БХК бе представлявана от Красимир Кънев, адв. Маргарита Илиева и Емил Коен. БХК покани и представители на еврейската организация "Б'ней Б'рит", Фондация "Равен достъп" и "Турски културен център 21ви век".

Интернет сайт

През 2006 г. БХК продължи да поддържа своя Интернет сайт, www.bghelsinki.org. Модерираният форум, който бе стартиран в края на 2005 г. с намерение да даде възможност на хора, имащи отношение към въпросите на човешките права, да обменят мнения и аргументирани критики и да отправят препоръки към БХК по тези теми, бе спрян в края на годината. Това се наложи поради постоянното наличие във форума на теми, съдържащи крайни обиди, нецензурни квалификации, враждебна реч и клевети.

И през 2006 г. сайтът запази характерната си информационна структура. Основните раздели информация в него включват информация за дейността на организацията, новини, публикации (в т.ч. архив на броевете на "Обектив" и текстовете на книгите на БХК, издадени от 2003 г. насам, становища на БХК, доклади на комитетата), правозащитни стандарти (съдебни дела, закони, ресурси по правата на човека).

Медийни участия

През годината работещите в БХК вземаха участие в медийни изяви, които са ефективно средство за популяризиране дейностите на комитета. Най-чести през годината бяха участията в студиото на Нова телевизия, предаването "Часът на Милен Цветков", сутрешният блок на БТВ, сутрешният блок на Канал 1 и други предавания на БНТ, както и по кабелните мрежи Телевизия Европа, Евроком, ББТ, ВТК, телевизия 7 дни. Изследователите на БХК, ангажирани с проекта за изпълнението на ангажиментите на България по Конвенцията за закрила на детето на ООН, предоставиха информация, публикувана по-късно във в. "Съндей таймс"⁴ и съдействаха на телевизия Скай Нюз при заснемането на филм за 10 български домове за деца⁵. През септември 2006 г. един от изследователите на БХК започна да консултира екип на Тру Вижън, в процеса на заснемане на 1,5 часов телевизионен филм за ефектът от институционализиране на деца с умствени увреждания в България, който ще бъде излъчен по телевизия BBC през август 2007 г. Дейността на БХК беше отразявана и в предаванията на БНР, Радио Дойче веле, Радио Нова, Инфоррадио. В почти всички случаи публичните събития на комитета намираха отражение в новинарските емисии на националните телевизии в страната.

Програма за правна защита

Финансиране: Институт "Отворено общество", София, Европейска комисия (до април 2006 г.), Фондация "Леон Леви", САЩ

Период на проекта: ноември 2005 – декември 2006 (Дела на жертви на расово ориентирано насилие, враждебна реч и дискриминация), април 2003 – април 2006 (Правен компонент по проекта за наблюдение на местата за лишаване от свобода в България), септември 2006 - декември 2007 г. (грант)

През 2006 година Правната програма на БХК значително се разрасна. Понастоящем по нея работят петима юристи и двама стажанти, в три отделни специализирани под-програми: Дела на жертви на расово ориентирано насилие, враждебна реч и дискриминация, Правен компонент по програмата за наблюдение на местата за лишаване от свобода в България, Антидискриминационна програма. Двамата стажанти са наети по новоустановената т.нар. "стажантска програма". По нея се привличат студенти по право или новодипломирани юристи, които първоначално работят за БХК като доброволци в продължение на няколко месеца с цел трупане на практически опит. Впоследствие им се предоставя възможност да започнат стаж на половин работен ден при невисоко заплащане. Заслужава внимание и продължаващото сътрудничество с Юридическия факултет (Law School) при Колумбийския университет, Ню Йорк, който има добри традиции и високо ниво на преподаване в материята на правата на човека. През 2006 год. за три месеца стажант в БХК бе Ази Зараби, която показва забележителна мотивация и правни умения, като оказва подкрепа по редица текущи или подготвени случаи на БХК.

Проектът "Дела на жертви на расово ориентирано насилие, враждебна реч и дискриминация", финансиран от фондация "Отворено общество", София бе с едногодишен период на изпълнение, но ще продължи и през 2007 год., тъй като бе продължен за нова една година.

⁴ http://www.timesonline.co.uk/newspaper/0,,176-2136163_00.html

⁵ http://www.sky.com/skynews/video/videoplayer/0,,31200-kids_p11850_00.html
http://www.sky.com/skynews/video/videoplayer/0,,31200-bulgaria_p11148_00.html

Представителство пред вътрешни съдилища и Европейския съд по правата на човека

Към 31 януари 2007 година, Правната програма предоставяше представителство по 27 дела пред Европейския съд по правата на човека, в сфери като незаконно задържане, справедлив процес, полицейско насилие (вкл. употреба на огнестрелно оръжие, неразследване на употреба на оръжие), свобода на сдружаване, отказ за регистрация на църква, религиозна дискриминация, условия в затвори, административно задържане на чужденец, депортиране, реституция. Приключилите дела на БХК пред Европейският съд с установено от съда нарушение към същата дата са 15.

През 2006 година Европейският съд произнесе решения по няколко дела, по които правната програма предоставяше адвокатско представителство. Това бяха решенията по делата *Иванов и други с/у България* – отказ на разрешение на митинг; *ОМО Илинден ПИРИН и други с/у България* – нарушение на право на сдружаване (забрана за регистрация на партия), *И.И. с/у България* – незаконно задържане и нечовешки условия на задържане в следствен арест; *И.Д. с/у България* и *Борис Михайлов с/у България* – отказ на ефективен достъп до съд; *Цеков с/у България* - нарушение на забраната на изтезанията; *Пеков с/у България* - нарушения касаещи правото на свобода и сигурност, и нарушение, касаещо правото на справедлив съдебен процес; *Падалов с/у България* - нарушение на правото на справедлив съдебен процес.

Правен компонент по Програмата за наблюдение на местата за лишаване от свобода в България

По проекта “Предотвратяване на изтезанията в затворените институции на централна и Източна Европа”, финансиран от ЕК по програма PHARE, Правната програма предостави безплатна правна помощ чрез изготвяне на жалба и представителство пред Европейския съд в четири дела по проекта:

- *Генчо Генчев с/у България*: Жалбоподателят е задържан в психодиспансер, а впоследствие и в психиатрична болница, въпреки че не страда от сериозно психично заболяване. Жалбата твърди, че българското законодателство не съдържа достатъчно гаранции срещу незаконно задържане в психиатрични заведения.
- *Семир Джалти с/у България*; *Тони Мио с/у България*; *Сабур Джан с/у България*: В жалбата до Европейския съд се правят оплаквания за незаконно задържане на чужденец, подлежащ на експулсиране, в продължение на повече от една година и нечовешки условия на задържането.

По същия проект Правната програма подготви, съвместно с Интерайтс, Лондон, колективна жалба пред Европейския комитет по социални права за нарушение на Европейската социална харта относно здравните права на лишените от свобода в българските затвори. Колективната жалба предстои да бъде подадена от Интерайтс, Лондон.

Отново по проекта “Предотвратяване на изтезанията в затворените институции на Централна и Източна Европа” Правната програма предостави безплатна правна помощ по редица дела пред националните органи. Голяма част от тях са свързани със случаи на полицейско насилие – като случаят на братя Г., жертви полицейски побой, и случаят на Я. Г., жертва на административен произвол, свързан с полицейско задържане за 52 часа, без предоставяне на възможност да се ангажира адвокатска защита или за получаване на медицинска помощ, въпреки многото здравни проблеми. Други случаи са свързани с

нечовешко отнасяне в затворените институции, както е случаят на Г. Г. в психиатрични институции или случаят на Х. от затвора в Белене, жертва на малтретиране от други затворници, оставено без последствия от администрацията, включително без оказване на адекватна медицинска помощ.

Дела на жертви на расово мотивирани насилие, враждебна реч и дискриминация

По проекта "Дела на жертви на расово мотивирани насилие, враждебна реч и дискриминация", финансиран от Институт «Отворено общество», София, Правната програма предостави безплатна правна помощ чрез изготвяне на жалба и представителство пред националните органи в седем дела по проекта:

- Анди – побой от скинхедс. Анди е артистичен псевдоним на пострадалия, който е чернокож и се занимава с музика. Същият е бил пребиван поне два пъти от т.нар. "бръснати глави". Поради добре свършена работа от страна на следствието, делото стигна до съд. Пред съда обаче усилията на обвинението бяха провалени от полицията, която отказваше да издири и доведе установените извършители. По слухове, един от тях бил "връзка". По проекта се финансира адвокатската защита на съдебна фаза по първия побой, както и защитител пред органите на досъдебното производство по втория побой и получениет заплахи. Имената, гражданството и др. личните данни на пострадалия се пазят в адвокатска тайна, поради нездравия интерес на партия "Атака". В телевизионно предаване в сутрешен блок на БТВ, той свърза скинхедс с партия "Атака" и определи самата партия като фашистка и расистка. Впоследствие представители на партията опитаха да узнаят неговия адрес и лични данни от телевизията и от офиса на Върховния комисариат на ООН за бежанците (ВКБООН), за щастие безуспешно.
- Ф. и баща му от кв. Филиповци (адв. Даниела Михайлова) – случай на масов полицейски побой и погром в ромски жилища в кв. Филиповци. Масовият побой е извършен очевидно с цел сплашване и наказване на жителите – т.нар. "респектиране".
- Т. А. – пребита от пасторшата Б. от Пазарджик, расови обиди придружаващи деянието. Впоследствие настъпва смърт с все още неизяснена причина. Мотивът не е религиозен, а етнически и за сплашване на сестра й Н. А. Употребени са расистки обиди при извършване на изпълнителното деяние.
- О. Ч. – в нарушение на закона му е отказана алтернативна военна служба. Поради многократно изявеното си желание за такава, както и поради малцинствения си произход, е преживял особено тежко отслужване на наборната си военна служба, тъй като е бил жертва на специално негативно отношение от командирите си. Осъден е от военен съд за отклонение от военна служба. По проекта се финансира защитата само пред втората инстанция и изпълнението на съдебното решение срещу Министерството на отбраната. В периода на проекта делото е окончателно спечелено пред Окръжен съд - Русе. Решението на съда е влязло в сила, води се изпълнително производство.
- Вменен признак на дискриминация – Дискриминация заради вменен етнически произход в достъпа до публични места (басейн) в Радомир. Четирима младежи от български произход почиват на Черноморието повече от две седмици, а някои от тях са ползвали и солариум. Впоследствие решават да посетят басейн в околностите на София, но им е отказан достъп, тъй като "не били бели". Младежите са били добре облечени и въобще във видимо добро материално положение. Случаят вече е проучен и е подготвен граждански иск.
- Враждебна реч на кмета на община Овча купел. Публични изказвания на кмета на район Овча купел в столицата, в които генерализира множество негативни човешки качества като неизменно присъщи на всички роми. Искът ще бъде

заведен от името на БХК, към който ще могат да се присъединят всички засегнати роми.

- Й. П., бит от своя началник в данъчна служба. Преди това е бил многократно обиждан в течение на месеци заради своя етнически произход.
- Ж. К. Б. – случай на неграмотен ром, който бива замесен в документна измама с негов неистински смъртен акт, без да има пряко участие и дори да разбира какво става. Живко е известен отпреди това като жертва на данъчна измама за 16 000 000 лв. Прокуратурата дискриминационно решава да обвини единствено Живко, като не предприема никакви действия срещу извършителите.

По същия проект бяха обстойно проучени множество случаи на нарушения на човешките права, за които все още не са предприети правни действия по различни причини. Това са следните случаи:

Пето РПУ-ОДП Пловдив. Двама роми са произволно и дискриминационно отведени от улицата в помещения на Пето РПУ, където са били принуждавани от трима оперативни работници да си бият шамари един другиму. Целта е била единствено гавра, след като впоследствие любителски филм, заснет от полицаите, е бил разпространен в Интернет. Разследващият репортаж на журналиста Парашкева Иванова от в."Марица" бе награден са наградата "Черноризец Храбър". БХК вече оказва помощ по случая, като защитава разследващият журналист срещу заплахи и посегателства върху нейните лични данни от страна на тримата оперативни работници от V РПУ в Пловдив. Сезирана е Комисията за защита на личните данни.

Данчо Анев Стоянов – ром, бит от полицията вътре в РПУ. Налице е медицинско свидетелство и косвени свидетели.

Марко Бончев от с. Елхово – пребит от полицаи, расови обиди. Впоследствие почива, а съдебномедицинската експертиза посочва като причина за смъртта усложнения на язва на дванадесетопръстника.

Освен тези, по проекта бяха проучени още случаи, подходящи за водене на стратегически съдебни дела. Отделно от това, две жалби до ЕСПЧ бяха подготвяни по проекта, но подаването им предстои.

Извън дейността по посочените два проекта, Правната програма подготви и заведе множество дела, използвайки собствен ресурс или отчасти ресурса на фондация "Леон Леви", САЩ:

- А. Д. е син на човек, починал от онкологично заболяване. Подаден е граждански иск срещу Министерство на здравеопазването и срещу Софийския онкологичен диспансер заради лекарска грешка и бездействие (непредоставяне на дължими по закон лекарства и терапии).

- Дискриминация поради онкологично заболяване. Уволнен служител на Държавната агенция за бежанците при МС. Като мотиви за уволнението пред колегите му е посочено от ръководството неговото онкологично заболяване. Подготвена бе жалба до ЕСПЧ по случая.

- Н. Д. е 19-годишно момче, бито с бухалка и изтезавано чрез двучасов стоеж в неестествена поза с белезници в РПУ. Предоставен бе защитник за съдебната фаза на наказателното преследване на извършителите – оперативни работници в МВР.

- Мартин Любенов, починал след падане от движещ се бърз влак при съмнителни обстоятелства по време на пререкание със служители на Транспортна полиция, след като му е нанесен побой от тях. БХК помага на близките да постигнат възобновяване на прекратеното наказателно производство. Подготвени са граждански иск и жалба до Комитета по правата на човека на ООН.

Правни консултации

През годината правните консултанти предоставяше правни консултации на граждани, които се обръщаха към БХК с молби за правно съдействие. Броят на жалбите нарастна през изминалата година, което наложи БХК да ангажира нови стажант-юристи, които помагат при отговарянето на тези молби.

Антидискриминационна програма

Антидискриминационната програма към Правната програма на БХК е наследник на проекта инициатива на Европейски център за правата на ромите за водене на стратегически дела за расова дискриминация. От месец юни 2006 г. програмата се изпълнява изцяло от БХК и е с фокус върху разширени приоритетни области.

През януари 2006 Антидискриминационната програма (АДП) заведе гражданско дело за тормоз и подбуждане към дискриминация срещу политика Волен Сидеров от името на обществената коалиция "Граждани срещу омразата". Софийският районен съд раздели общото дело на осем отделни производства според идентичността на отделните ищци. АДП предостави правно представителство по всяко от производствата. В рамките на годината районният съд реши две от осемте дела. С едно от решенията съдът осъди Сидеров за антимащинствената му пропаганда. Второто решение отхвърли иска като недоказан. Двете решени дела са висящи пред второинстанционния градски съд. Останалите шест са висящи пред районния съд.

През първите месеци на 2006 г. АДП предостави юридическа експертиза относно правния режим на враждебната реч в производство пред Комисията за защита от дискриминация (КЗД). АДП подготви и представи експертно становище по въпроса след покана от КЗД.

През март АДП изготви становище с препоръки по проектонаредба на Висшия съдебен съвет (ВСС) относно реда за атестиране на съдии, прокурори и следователи. АДП представи становището на обсъждане на проектонаредбата, организирано от ВСС.

През април АДП подготви за Европейския съд по правата на човека в Страсбург (ЕСПЧ) становище относно ефективността на реформите в производството пред ЕСПЧ. АДП представи становището пред ЕСПЧ на формална среща в Страсбург между представители на ЕСПЧ и неправителствени организации.

През май АДП участва в заседание в Европейския парламент (ЕП) в Брюксел относно проект на писмена декларация на ЕП за расизма и ксенофобията в България, като предостави юридическа експертиза по темата. БХК, в това число и АДП, участваха в заседанието по покана на фракцията на зелените в ЕП.

През юни АДП предостави на Офиса за демократични институции и права на човека на Организацията за сигурност и сътрудничество в Европа (ОДИПЧ) юридическа експертиза относно правния режим на свободата на сдружаване. АДП участва в експертна кръгла маса по темата, организирана от ОДИПЧ в Белград, Сърбия.

От юли АДП представлява БХК като член на тогава сформирания Граждански съвет към Министъра по европейските въпроси, състоящ се от представителни неправителствени организации. БХК бе избран като член на съвета, след като бе номиниран от името на десет други НПО.

През юли АДП изготви оценка на изпълнението на мерките на правителството по препоръките на Европейската Комисия относно институционалния капацитет на КЗД. Оценката стана част от общия Гражданския доклад на Фаимлия граждански организации "Права на човека" за изпълнението на мерките на правителството по препоръките на Европейската Комисия в доклада ѝ от 16 май 2006 г. в областта на защитата на правата на човека и интеграцията на уязвими групи по глава "Политически критерии".

През август АДП подготви и заведе жалба до ЕСПЧ срещу България от името на 23-има жалбоподатели заради общинската заповед за принудителната им евикция от домовете им. В предходните месеци АДП обжалва тази заповед пред българските съдилища, които я потвърдиха.

През септември-октомври 2006 г. АДП участва интензивно в смесената правителствено-неправителствена работна група при Министерския съвет, която изработи проект на национален План за действие за борба срещу дискриминацията през 2007 г., обявена от Европейския съюз за Европейска година на равните възможности за всички.

През годината АДП предостави правно представителство по общо 19 граждански и наказателни дела, освен горепосочените осем дела на Коалиция "Граждани срещу омразата" срещу Волен Сидеров. От тези 19 дела бяха спечелени шест граждански дела – четири от тях на втора инстанция, едно на първа инстанция и едно както на първа, така и на втора инстанция. По-значими сред осъдените ответници са Българската академия на науките и Прокуратурата на България. Седем от висящите граждански дела на АДП предстоят да бъдат разгледани от Върховния касационен съд (ВКС) през 2007 г. През годината Софийският военен съд (СВС) уважи трета поредна жалба, изготвена от АДП, по наказателното производство, по което АДП предоставя представителство на наследниците на жертвата на полицейско убийство. СВС отново върна делото за доразследване на прокуратурата. През годината АДП заведе едно ново гражданско антидискриминационно дело, освен гореспоменатите дела срещу Сидеров и жалбата пред ЕСПЧ.

За правната програма през 2006 година работиха адв. Йонко Грозев, адв. Свилен Овчаров, адв. Маргарита Илиева, юристите Полина Русинова, Йорданка Бекирска, Даниела Фъртунова, както и доброволците Кристина Василковска, Варка Калайджиева, Георги Войнов.

Програма "Затворени институции"

Проект "Предотвратяване на изтезанията в Централна и Източна Европа"

Финансиране: Европейска комисия

Период: април 2003 – април 2006

През 2006 г. Програмата за затворените институции работеше по проекта "Предотвратяване на изтезанията в Централна и Източна Европа" с фокус върху затворите, следствените арести, домовете за лица с умствени затруднения. От началото на 2006 г. до края на м. април 2006 г. в изпълнение на последната фаза на многонационалния проект БХК извърши ежеседмични посещения в различни видове затворени институции, в които през предходните години бяха констатирани най-сериозни нарушения на правата на настанените в тях лица. При подбора на институциите БХК се основаваше и на доклада от последното посещение в България на Комитета за предотвратяване на

изтезанията (КПИ). Поради това част от подобранията за посещения институции съвпадна с тези от тях, които КПИ посети по време на своето посещение в България през 2002 г. Необходимо беше изследователите да отчетат изпълнени ли са направените в доклада препоръки и какви са промените в тези институции през последните четири години. По-долу са описани посетенията затвори, следствени арести и социални домове.

Затвори

През първите четири месеца на 2006 г. БХК осъществи системни посещения в затвори и затворнически общежития. През периода бяха посетени затворите в гр. Пловдив, Бобовдол, Ловеч, София, Плевен и Бургас и затворническото общежитие в гр. Троян. По време на посещенията в Пловдив и Бобовдол, едновременно с осъществяването общо наблюдение на условията за задържане, бяха анкетирани лишени от свобода, които са били арестувани през последните две години, с оглед изследване на достъпа до адвокатска защита и начина, по който е протекло полицейското задържане. Специфичен фокус на наблюдението по време на посещенията на затворите бяха проблеми, свързани със съществуващата пренаселеност и произтичащите от нея нечовешки битови условия, ресоциализационните дейности, дисциплинарната практика, медицинското обслужване и условията на труд. Основните констатации на БХК през този период бяха, че капацитетът на заведенията от закрит тип не се е увеличил, но въпреки това броят на лишени от свобода в тях се увеличава непрекъснато, което води до голяма пренаселеност. В някои от затворите броят на затворниците неколкратно е надвишил капацитетните възможности на сградите. Затворите в Пловдив, Плевен, Варна и Враца, както и общежитията от закрит тип се нуждаят от спешни мерки за облекчаване на пренаселеността, за увеличаване на личното пространство и подобряване на осветеността и вентилацията на килиите. Сериозни санитарно-хигиенни проблеми в корпусите на затворите произтичат от липсата на самостоятелни санитарни възли в килиите. Една действаща тоалетна през деня се ползва от 30 до 50 затворници, а след заключването на килиите, през нощта затворниците са принудени да използват общи кофи за удовлетворяване на физиологичните си нужди, и то пред очите на всички останали обитатели на килията.

Следствени арести

В периода януари - април 2006 г. изследователи на програмата извършиха посещения в осем следствени ареста в градовете: Пловдив, Троян, Габрово, Шумен, Сливница, Пазарджик, Лом, Нова Загора. Това бяха арести, в които бяха констатирани най-сериозни нарушения на правата на задържаните в тях лица през предходните години от изпълнението на проекта. Някои от арестите се намираха под земята, в повечето от тях нямаше никакви възможности за осигуряване на престой на открито, на необходимото осветление и проветряване, за съхранение на хранителни пратки и за провеждане на свидания. Въпреки, че още през 2005 г. прокурори от Върховна касационна прокуратура извършиха проверки във всички следствени арести в страната и направиха подробни препоръки за подобряване на материалните условия за задържане и за прецизно поддържане на документацията, през 2006 г. не бяха извършени необходимите промени по отношение на материалните условия на арестите.

Домове за лица с умствени затруднения

През 2006 г. програмата на БХК извърши и няколко посещения на домове за лица с умствени затруднения. Бяха посетени домовете за възрастни с умствена изостаналост в селата Тръстика, Куделин и Твърдица и домът за възрастни с психични разстройства в с.

Пъстрогор. Необходимостта от тези посещения бе продиктувана от стремежа да се актуализира информацията за правата на лицата с умствени затруднения с оглед на предстоящата среща с експерти от Комитета за предотвратяване на изтезанията.

След приключването на посещенията ангажираните с проекта изследователи започнаха подготовка на публикацията "Правата на човека в затворените институции в България" , издадена през юни 2006 г. на английски под заглавието *Human Rights in Bulgaria's Closed Institutions* ⁶.

Заклучителна конференция по проекта "Предотвратяване на изтезанията в Централна и Източна Европа"

През месец март 2006 г. в София бе организирана заключителната конференция по проекта "Предотвратяване на изтезанията в Централна и Източна Европа". На нея присъстваха 43 участници от местните организации, членове на Международната хелзинкка федерация (МХФ) от България, Гърция, Македония, Полша, Сърбия, Унгария, секретариата на МХФ, Русия. Участие в заключителната конференция взеха и изтъкнати международни експерти в сферата на затворените институции. Целта на двудневното събитие бе да бъде направена заключителна оценка на изпълнението на тригодишния проект по отношение на находки, методология, сътрудничество с властите, както и да бъдат представени находките на проекта пред представителите на международните правителствени и неправителствени организации. Партньорските организации споделиха добрите си практики във връзка с получаването на достъп до затворените институции и извършването на мониторинг. Заклучителната конференция предостави отлична възможност да бъдат оценени успехите на проекта.

Съвместни партньорски дейности на БХК

От есента на 2006 г. работещите по програмата бяха конституирани като партньори на Фонд за превенция на престъпността "ИГА" - гр. Пазарджик по проект, озаглавен "Независим граждански мониторинг и доклад за законодателното и институционално въвеждане на пробацията в България". Съгласно планираните дейности БХК осъществи мониторинг на човешките права на лица, осъдени на пробация като за целта изготви дизайн на въпросник за проучване спазването на човешките права в системата на пробацията в България, след което извърши посещения в 7 областни пробационни служби и изготви доклади за функционирането на пробацията в посетените служби.

През май до октомври 2006 г. работещите по програмата изследователи взеха участие в дейностите по проект за изготвяне на доклад – оценка на състоянието и перспективите пред детските институции в България и на напредъка в изпълнението на правителствените ангажименти по Конвенцията за закрила на детето. В рамките на този проект изследователите от програмата "Затворени институции" посетиха различни социални домове за деца. В изпълнение на проекта бяха посетени и поправителния дом за непълнолетни в гр. Бойчиновци и общо четири възпитателни училища – интернати. През месеците юли и август 2006 г. със специално изискано разрешение за достъп от Дирекция на национална служба "Полиция" (ДНСП) бяха посетени петте домове за временно настаняване на малолетни и непълнолетни в страната в гр. София, Пловдив, Варна, Бургас и Горна Оряховица. В резултат на тези посещения бяха изготвени частите на публикацията "Доклад-оценка на състоянието и перспективите пред детските институции в България и на напредъка в изпълнение на правителствените ангажименти по Конвенцията за закрила на детето на ООН", свързани с принудителното настаняване

⁶ <http://www.bghelsinki.org/index.php?module=resources&lg=en&id=418>

на малолетни и непълнолетни, настанени в поправителни домове, социално-педагогически интернати, възпитателни училища-интернати и отделно в домовете за временно настаняване на малолетни и непълнолетни.

Проект "Проучване на съдебните практики по дела за престъпления свързани с наркотични вещества и мониторинг на ефекта от измененията в Наказателния кодекс, криминализиращи еднократната доза"

Финансиране: Инициатива за укрепване на съдебната система, Американска агенция за международно развитие

Период на проекта: август 2006 - юни 2007

От началото на август 2006 г. работещите по програмата започнаха работа по финансиран от Инициатива за укрепване на съдебната система към Американска агенция за международно развитие проект, насочен към съдебната практика по наказателни дела за престъпления, свързани с производство, разпространяване, държане или пренасяне на наркотични вещества (чл. 354 и сл., 242 НК). Паралелно с наблюденията на такива дела изследването включва проучване на документи по тях, както и посещения на затвори и затворнически общежития и интервюиране на лишени от свобода с влезли в сила присъди за престъпления, свързани с наркотични вещества. Основната цел на проекта е да се направи анализ на ефективността на дейността на правоприлагащите органи в противопоставянето на нарко-престъпленията.

През последните пет месеца на 2006 г. бяха осъществени проучване и изследване на наказателното законодателството, свързано с наркотичните вещества; наблюдение на дела в Пловдивски окръжен съд и Софийски градски съд; събиране на информация за осъдените с влезли в сила присъди по съответните членове от Наказателния кодекс, тестване на въпросник за интервюиране на лишените от свобода; посещения на затвори и затворнически общежития за провеждане на интервюта.

През отчетния период бяха посетени общо 11 места за лишаване от свобода в страната, в които според предоставената справка от Главна дирекция "Изпълнение на наказанията" изтърпяват присъди по чл. 354а, 354б и 354в, чл. 242 ал. (2), (3), (4) по-голям брой лишени от свобода и с доброто съдействие от страна на администрацията на повечето от посетените затвори, бяха интервюирани общо 314 лишени от свобода, осъдени по тези членове на Наказателния кодекс. Бяха изведени на преден план и типовите случаи – осъдителни присъди за притежание на еднократна доза, несъразмерно големи присъди, наложени за минимални количества наркотично вещество, осъдителни присъди за притежание на марихуана в малки количества, липса на защитник по време на досъдебното и съдебното производство както и съобщаване на факти за корупционни практики, независимо на какъв етап от наказателното производство.

При подготовката на дейностите по проекта БХК предостави правна защита по едно пилотно дело за еднократна доза. Това е случаят на С.С., заловен с изключително минимално количество тетрахидроканабинол (активно вещество на канабиса). Постигната бе оправдателна присъда на първа инстанция поради малозначителност.

През 2006 г. програмата за наблюдение на затворените институции се изпълняваше от Славка Кукова, Станимир Петров, Даниела Фъртунова и д-р Георги Банков.

Програма за правна защита на бежанците и мигрантите

Финансиране: Върховен комисариат за бежанците на ООН и други по-малки донори

Период на проекта: януари – декември 2006

През 2006 г. програмата осигури правна защита на бежанци, търсещи закрила и други лица, попадащи под закрилата на Върховния комисариат за бежанците на ООН (ВКБООН). През годината програмата предоставяше правни консултации и представителство пред Държавната агенция за бежанците и съдилищата, извършваше мониторинг в местата за полицейско задържане на службите при Национална служба "Полиция" съответно, Дирекция "Миграция" на територията на страната и Главна дирекция "Гранична полиция" по границите, лобираше пред релевантните държавни институции и организации.

За целта програмата оперираше чрез 9 души постоянен персонал, 5 от които правоспособни адвокати, и чрез национална мрежа от асоциирани адвокати, специализирани в бежанско, имиграционно право и права на човека. Програмата работи с 10 адвокати в София, Нова Загора, Свиленград, Малко Търново и Лесово, които оказваха правни консултации и процесуално представителство на търсещи закрила и бежанци (в т.ч. групи, нуждаещи се от специална закрила - непридружени деца, жертви на насилие, самотни родители, болни лица или лица с увреждания).

Правна помощ: Консултации и представителство по дела

Правната помощ се предоставяше основно посредством консултации и представителство по дела. Целта на представителството е установяването на адекватни правни стандарти за бърза и справедлива административна и съдебна процедура за предоставяне на статут. Адвокатската защита се изразяваше в административно и процесуално представителство посредством достъп до регистрация до Държавната агенция за бежанци при МС, интервюта и консултации, обжалване на административни откази, събиране на информация за страната по произход, правна защита пред Върховния административен съд при отказ за предоставяне на статут, представителство пред други държавни органи, правни консултации по други въпроси, касаещи бежанците.

Програмата предостави представителство и правни консултации в 3546 случая на общо 2548 бенефициенти, от които търсещи закрила – 588, признати бежанци – 156, лица с хуманитарен статут – 72, жалбоподатели – 931, окончателно отказани търсещи закрила – 183, от които 37 задържани за депортиране, 29 разделени деца, мигранти – 541 и 7 доброволно репатриращи се и други категории лица. 75% от бенефициентите са мъже, 9% жени, 5.1% деца и 11% разделени деца без родителска грижа. Основните страни на произход на бежанците в България са Афганистан – 46.3%, Ирак – 11%, Армения – 11%, Иран – 5%, Русия – 3%, Нигерия – 3%, Ливан – 3% и от други държави – 18%. През 2006 г. 73 разделени от родителите си деца подадоха молба за закрила като на нито едно от тях не бе признат статут на бежанец, на 8 бе предоставен хуманитарен статут, 2 получиха отказ, на 28 бе прекратено, а на 29 спряно производството поради неизвестност.

През 2006 г. програмата заведе общо 620 дела (453 от които в ускорено производство и 167 дела в общо производство) пред окръжните съдилища и Върховния административен съд, от които 453 дела са в ускорено производство пред окръжните съдилища, 111 на въззивна инстанция и 56 дела на касационна инстанция. Общо представяваните дела са 78, от които 39 дела в ускорено производство, 27 дела на първа и 12 на втора инстанция. Спечелени бяха 8 дела, 3 от които могат да бъдат считани за съдебен прецедент,

основополагащ нова законова интерпретация на правна норма в полза правата на бежанците – 1 съдебен прецедент в общо производство и 2 прецедента относно незаконосъобразността на продължителното задържане на незаконно пребиваващи чужденци. През 2006 г. програмата започна да оказва съдействие на настанените по принудителен ред в Специален дом за временно настаняване на чужденци (СДВНЧ) – Бусманци незаконно пребиваващи чужденци да обжалват продължителността на задържането им в процедура по депортиране, когато надхвърля 6 месеца и ги представляваше пред съда *pro bono*.

Центрове за правна помощ в приемните на Държавна агенция за бежанците (ДАБ)

Центровете за правна помощ на БХК в приемната на Държавната агенция за бежанците (ДАБ) в София и в Регистрационно-приемателен център (РПЦ) – Баня продължиха да функционират въз основа на двустранното споразумение между БХК и ДАБ от 2003 г. Консултантите и адвокатите на програмата предоставяха безплатна правна помощ на търсещите закрила и бежанците, настанени в Регистрационно-приемателните центрове в София и с. Баня, Новозагорско към ДАБ. Специална категория бенефициенти представляваха непридружените непълнолетни, на които задължително беше назначаван адвокат от програмата при поискване от страна на Държавната агенция за бежанците. За периода на 2006 г. предоставените в РПЦ консултации бяха 675 на брой.

Мониторинг по границата

Достъпът на адвокатите от програмата до мониторинг на границите в местата за полицейско задържане на Главна дирекция “Гранична полиция” (ГДП) при МВР беше възстановен в началото на 2005 г. Програмата постигна договарянето и подписването на официално двустранно споразумение с тогавашната Национална служба “Гранична полиция”, с което този достъп беше институционално гарантиран. От началото на годината бе извършван регулярен седмичен мониторинг на основния за страната входен пункт на ГКПП “Капитан Андреево”, съседния ГКПП “Ново село”, ГКПП “Малко Търново” и Дом за временно настаняване на пълнолетни лица (ДВНПЛ) - Любимец, а от март и ГКПП “Лесово”. В резултат на дейността по мониторинг и консултации, предоставяни на задържаните за незаконно влизане лица, 101 търсещи закрила и убежище получиха достъп до територията на страната и оттам до бежанска процедура.

Консултации в сферата на социални права на бежанци и лица с хуманитарен статут

През годината програмата оказва съдействие на Българския червен кръст с правни консултации в сферата на социалните права на бежанците и лица с хуманитарен статут. Подобни връзки бяха установени с Федерация Каритас-България, насочени към търсещите закрила. Програмата оказваше съдействие на земляческите организации на бежанци и мигранти в страната като Съвета на жените-бежанки, Етиопската асоциация, Афганистанското културно дружество по общи въпроси и индивидуални случаи, а също така работеше в сътрудничество с организацията АСЕТ за помощ на лица, преживели изтезание. Служители на програмата участваха в инициативи и обучителни програми за служители на Държавната агенция за бежанците, Главна дирекция “Гранична полиция”, Държавна агенция за закрила на детето и др. подобни.

Участие в законодателни инициативи

В началото на 2006 г. Държавната агенция за бежанците инициира промени в Закона за убежището и бежанците (ЗУБ). Програмата участва в процеса на обсъждане и консултации на ниво вносител на предложените изменения и допълнения. С тях бяха предложени редица нови ограничения под формата на дефиниции, условия, срокове и други подобни, които имаха за цел да транспонират в националното ни законодателство приетите европейски директиви по убежището, а именно Дъблин II (EU Council Regulations 343/2003/EC и 1560/2003/EC), Евродак (EU Council Regulation 304/2002/EC) и директивите относно процедурата за предоставяне на статут (EU Council Regulation 2005/85/EC), оценка на бежанските молби (EU Council Regulation 2004/83/EC), приемането на търсещите закрила и бежанците (2003/9/EC), събирането на семейства (2006/83/EC) и оказването на временна закрила (2001/55/EC). Някои от предложените изменения и допълнения имаха изразен рестриктивен характер и следваха по-скоро европейските правила по убежището отколкото общоприетите стандарти на Върховния комисариат за бежанците към ООН. Програмата предостави подробен критичен анализ и коментар на законопроекта и в хода на дискусиите с вносителя успя да постигне оттегляне на някои от по-рестриктивните разпоредби, но други от тях останаха⁷.

Други дейности, изпълнявани от програмата

През 2006 г. Бежанската програма работи и по няколко свързани проекти и инициативи:

- Програмата продължи да представлява БХК в *Българския бежански съвет*, създаден заедно с Българския червен кръст и Федерация Каритас-България като сдружение с нестопанска цел в обществена полза, формирано на широка обществена основа и съгласуващо усилията на неправителствените организации, занимаващи се със защита на търсещите закрила и убежище, бежанците и лицата с хуманитарен статут в тази област, съвместно фондонабиране и институционално развитие.
- *Швейцарската федерална служба за бежанци* с посредничеството на Посолството на Швейцария, София ангажира бежанската програма за правни анализи и информация на дела на българи, търсещи закрила в Швейцария.
- Програмата за бежанци и мигранти беше национален координатор на *Програма "Разделени деца в Европа"*, инициатива на Алианс "Спасете децата". Програмата изработи застъпническа стратегия за стартиране на система за назначаване на настойници на разделени деца и Наръчник за добрите практики за закрила на разделени деца.
- През 2006 г. приключи тригодишният транснационален проект EUREQUALITY Project, финансиран от Фонд "Равенство" на Европейския съюз, чиято цел бе развитие на анти-дискриминационното законодателство и институции, както и обучение на служителите на новосъздаваните антидискриминационни държавни органи и в което програмата участва от българска страна заедно с Министерски съвет и ВКБООН.

⁷ Например, предложено бе стесняване на бежанската дефиниция на чл. 1А от Женевската конвенция за статута на бежанците чрез въвеждането на допълнителни определения към нея, разширяване приложното поле на случаите, в които се отменя забраната за връщане в страна, от която бежанецът бяга (принцип *non-refoulement*), ограничаване на правото на събиране на семейството и разширяване на прекратителната клауза на чл. 1С от Женевската конвенция. Особена загриженост предизвиква предложеното изменение на чл. 92 от закона, чрез което се въвежда заплащането на такси за съдебни експертизи от жалбоподателите-търсещи закрила, което поставя защитата на основни човешки права чрез способите на съдебното производство под условие за наличие на финансови средства за осъществяването им, или иначе казано, въвежда се имуществен ценз. Също такава е и предложеното изменение на чл. 58 от ЗУБ, което ограничава подаването на молба за закрила единствено пред Държавната агенция за бежанците, което автоматично изключва всички останали държавни органи, включително органите на МВР по границите и в страната, които по сегашния текст на закона имат правото да приемат такива молби и задължението да ги препращат за разглеждане до Държавната агенция за бежанците.

Ръководител на програмата бе Илиана Савова, а дейностите по нея през годината се изпълняваха от: адв. Атанас Долапчиев, Антоан Макиту, Антоанета Събева, адв. Валентина Нилсен, адв. Георги Тошев, Елица Секулова, Майсун Шаабан, адв. Мариана Андреева и Мариана Стоянова.

Проект "Водене на съдебни дела в защита на правата на лица с умствени затруднения" (съвместен проект с Ментал дисабилити адвокати център)

Финансиране: Ментал дисабилити адвокати център, Будапеща

Период на проекта: юни 2005 – март 2006; април 2006 - март 2007 (продължение)

Проектът за водене на дела в защита на правата на хора с психични заболявания и с умствени затруднения стартира през юни 2005 г. Проектът се стартира след находките на БХК и установените проблеми в сферата на системата за психични грижи. Съвместно с неправителствената организация Ментал дисабилити адвокати център - Будапеща (MDAC), която се занимава със застъпничество по правата на хората с умствени увреждания, проектът е ангажиран с безплатно правно представителство пред българските съдилища и Европейския съд по правата на човека, насочено към целевата група.

Проектът се изпълнява от правен консултант. В дейностите по проекта взимат участие и трима юристи от правната програма на БХК, без да са изцяло въввлечени в този проект. От края на 2006 г. в работата се включи и доброволец - социален работник, който подпомага дейността на правния консултант и съдейства на клиентите за разрешаване на някои техни проблеми. Правният консултант идентифицира и води съдебни дела за защита на човешките права на лица с умствени затруднения за нарушения в сферата на правото на живот, нечовешко и унижително отношение и наказание, задържане, право на личен живот, поставяне под запрещение, право на здравеопазване, право на образование.

През 2006 г. проектът повиши интереса си към състоянието на децата в институции, към правото на образование и към процесите на интеграция и реинтеграция на хората с ментални увреждания.

Дейностите по проекта през отчетния период включиха продължаване на заведените през 2005 г. съдебни производства, предявяване на нови дела пред ЕСПЧ. Продължи анализа на вътрешното и международното законодателство и юриспруденция, свързани с потенциални дела, като беше предявен иск за обжалване на решение на МС поради съдържатели се дискриминационни разпоредби.

Правният консултант взе участие и в работна група към МОН за създаване на Наредба за обучение на деца със специфични обучителни трудности. В сравнение с 2005 г., през 2006 г. се обогатиха контактите с формални и неформални групи, които подпомагат процесите по защита правата на лицата с психични заболявания или полагат грижи за такива лица.

Правният консултант работи в сътрудничество и с изследователите по програмата за затворените институции и участва в съвместни посещения в държавните психиатрични болници и социални домове. Това е един от основните начини за идентифициране на потенциални дела.

Основният компонент по проекта е свързан със завеждане и водене на дела от името на

хора с умствени затруднения. От заведените през 2005 г. 14 дела, през 2006 г. три приключиха пред българските съдилища и незабавно бяха заведени нови дела в полза на същите клиенти по Закона за отговорността на държавата и общините за вреди, за компенсиране на нанесените вреди на клиентите по повод водените срещу тях дела за задължително лечение. В други 4 случая бяха изчерпани вътрешно-правните средства, след което правният консултант предяви претенциите на клиентите си пред ЕСПЧ. Основните групи нарушения, по които се оказва правна помощ, могат да бъдат групирани като:

Смъртни случаи

Правният консултант работи по три дела от предходната година, свързани със смърт на пациенти/домуващи от институции, настъпила при неизяснени обстоятелства:

- *И.В. с/у Държавна психиатрична болница - Карлуково*: Смърт на 24-годишен мъж три дни след приемане за задължително лечение в ДПБ Карлуково. Въпреки наличието на множество следи от насилие, не е направена аутопсия. През 2006 г. делото беше неколккратно прекратено и след обжалване – връщано за ново разследване. Окончателен резултат към момента няма.
- *Б.Л. с/у Психиатрична болница в Затвора Ловеч*: Б., на 23 години, се укривал от полицията заради водено дело срещу него, заловен и отведен в психиатрията на Ловешкия затвор. Умира при неизяснени обстоятелства на 26 юли 2005 г. През 2006 г. по делото все още няма окончателен резултат.
- *Б.И. с/у Дом за мъже с психични разстройства - с. Пастра*: Б. умира в дома на 17 ноември 2004 г. при съмнителни обстоятелства. 59-годишният мъж е намерен мъртъв в леглото си в социалния дом в с. Пастра с тежка черепна травма. Делото приключи пред Районна прокуратура с отказ да се образува наказателно производство. Поради липса на упълномощаване от страна на близки на пострадалия, постановлението не беше обжалвано.

Незаконно задържане

По повод водените през 2005 г. дела, свързани с незаконно задържане на пациенти в психиатрична болница, през 2006 г. същите клиенти, с подкрепата на правният консултант, предвиха искиове срещу държавата.

През 2006 г. правният консултант започна работа по още две дела за незаконно задържане на граждани (С.Х. и Б.Х). Първата клиентка е задържана за 24 часа в Психиатрична клиника, като против нея е упражнено и полицейско насилие. По отношение на втората клиентка също е упражнено физическо насилие от страна на полицейски служител. Задържана е без съдебно решение и без нейно съгласие в продължение на 7 дни в психиатрия.

През отчетния период правният консултант, с подкрепата на останалите юристи извърши множество правни, фактически и административни действия в защита на правата на клиентките. В това число беше осъществена правна защита по предявено дело за задължително лечение.

Принудително лечение в психиатрия

По проекта са заведени четири дела. През 2005 г. е заведено дело, касаещо изпращане на принудително лечение в психиатрия (*Д.К. с/у България*), при становище на експертите за единствена подходяща форма на лечение - амбулаторна. Три дела са водени за незаконно предявени искания от Прокуратурата за задължително лечение в стационарна форма.

(Прокуратурата с/у Г. Б., Прокуратурата с/у И. А. и Прокуратурата с/у Цв. И.). Всички те са приключили. Две от тях с прекратяване (доказана липса на основание за предявяване на такива искания), а едно с постановяване на амбулаторна форма на лечение. За същите клиенти са предявени иски по Закона за отговорността на Държавата и Общините за вреди причинени на граждани.

Дела за вдигане на запрещение

И през 2006 г. съществена част от делата по проекта бяха дела свързани с процедури по вдигане на запрещението на хора от целевата група. Няколко от случаите, идентифицирани през 2005 г. продължиха и през 2006 г. В случаите на Р. С., Д. М., Ст. Ст., Ив. Б. бяха изчерпани всички вътрешноправни средства и пред ЕСПЧ беше депозирано първо писмо с оплаквания за незаконно лишаване от свобода, липса на адекватни правни средства за защита по вътрешното законодателство, нарушено право на личен живот. По един от случаите, идентифициран през 2005 г. - Ф. И. - случай на поставяне под запрещение поради физически проблем, през 2006 г. Окръжна прокуратура-Силистра предяви иск за отмяна на запрещението.

През 2006 г. бяха поети две нови дела за вдигане на запрещение. Едното дело, на Г. Ц., приключи пред Софийски окръжен съд с отхвърлително решение и беше обжалвано пред Софийски Апелативен съд. Паралелно с това на клиента се оказва интензивна социална подкрепа от страна на социалния работник. Второто дело е на човек, който е поставен под запрещение, но продължава да няма настойник, поради което всички негови опити да започне работа или да разреши някакъв личен проблем биват осуетени.

Право на гласуване

Това дело беше започнато през 2005 г. През годината бяха изчерпани всички вътрешноправни средства и беше депозирано първо писмо до ЕСПЧ.

През годината беше предявен иск против Министерски съвет, за обявяване незаконосъобразността на решение на МС, касаещо размера на сумите, предоставяне на отделните социални домове за издръжка на един настанен пациент. Твърдението беше за наличие на дискриминация на хората с умствени затруднения и на хората с психични заболявания спрямо тези, настанени в социални институции за хора без психични или умствени увреждания. Първоинстанционният съд уважи жалбата. Решението беше обжалвано от МС.

През 2006 г. правният консултант, съвместно със социален работник започна оценка на потребностите на настойниците и лицата поставени под запрещение, с оглед идентифициране на нарушения, по каквито не са завеждани дела до този момент.

Проектът се изпълнява от адв. Анета Мирчева, в сътрудничество с Ася Тоник, доброволец, социален работник.

Дейности на БХК през 2006 година: проекти, изследвания, краткосрочни инициативи

Проект “Изследване правата на мигрантите в България”

Финансиране: Стажантска програма към Институт Отворено общество, Будапеща

Период на проекта: октомври 2005 – септември 2006

Проектът за изследване на правата на мигрантите в България стартира в началото на октомври 2005 година, но по-значителна част от дейностите бяха изпълнени през 2006 г. Проектът съдържа два основни компонента – правен и социологически. Правният компонент на изследването предвижда извършването на преглед на международното миграционно законодателство с цел очертаване на основните параметри на защита на мигрантите, както и паралелен преглед и анализ на българското законодателство и степента му на хармонизация с международните правозащитни инструменти. Вторият компонент на изследването се състои в извършването на социологическо проучване за практическото функциониране на това законодателство и институционалните практики по него през погледа на главните действащи лица в миграционния процес – мигранти, държавни и консулски служители, неправителствени организации.

Изследването се извърши от стажант-изследовател, базиран в централния офис на БХК. Основната цел на проекта беше установяването на степента на хармонизация на българското законодателство и институционални практики, видяни през очите на основните действащи лица в миграционния процес, с международните правозащитни стандарти и инструменти.

Изследването обхваща имигранти с дългосрочно пребиваване в страната (продължително и постоянно), чужденци с бежански, хуманитарен статут или временна закрила, както и български граждани по натурализация с имигрантски произход.

Социологическото проучване беше базирано както на качествени така и на количествени методи на изследване. Количественото проучване беше проведено от агенция “Галъп” сред 385 представители на различни мигрантски общности в България. Като матрица за основния изследователски инструмент на проучването – стандартизирания въпросник - бяха използвани параметрите на защита, очертани от Конвенцията на ООН за защита на правата на работещите мигранти и членовете на техните семейства.

През първите три месеца на проекта, дейността по неговото изпълнение беше свързана с преглед на релевантното българско и международно законодателство, както и с разработването и прецизирането на методологията на изследването, и изследователските инструменти. В края на септември и началото на октомври 2006 г., агенция “Галъп” предостави данни от теренното проучване в SPSS формат, които впоследствие бяха обработени от стажанта за целите на изследването.

Паралелно с количественото проучване, проведено от “Галъп интернешънъл – България”, стажантът-изследовател проведе нестандартизирани дълбочинни интервюта с лидери и представители на мигрантски общности в България, включително мигрантски организации.

Качественото проучване започна през януари 2006 г. с интервюирането на група чуждестранни затворници в Софийски централен затвор, единственото място в България, където лишени от свобода чужди граждани изтърпяват своите наказания. През март

беше направено повторно посещение на затвора по повод заседания на комисията за Защита от дискриминация по жалби на лишени от свобода чужди граждани.

В продължение на около месец, в рамките на проекта беше осъществен мониторинг на мигрантски и бежански дела пред местните съдилища. С помощта на стажант-юрист на Public Interest Law Initiative (PILI), базиран в офиса на БХК през периода юни – август 2006 г., беше създадена и база данни на всички дела пред Европейския съд по правата на човека в Страсбург между 1999 и 2005 г., засягащи мигрантска проблематика.

През април, в продължение на две седмици, стажантът беше базиран в офиса на Програмата за защита на бежанци и мигранти на БХК и проведе интервюта с чужденци с бежански статут и предоставена хуманитарна закрила в страната. До края на август бяха проведени интервюта и с представители на широк кръг мигрантски общности в България, както и с техни представителни организации като Съвета на жените-бежанки, Кюрдския информационен център, Палестинската асоциация в България, Афганистанското културно дружество, Етиопското земляческо дружество, двуезичното арабско-българско списание "Марая". Бяха интервюирани и представители на Програмата за правна защита на бежанци и мигранти на БХК, Български червен кръст, Асоциацията за интеграция на бежанци и мигранти и Каритас-България. През септември с помощта на стажант-доброволец бяха проведени и нестандартизирани интервюта с имигранти от съседни страни.

Джендър перспектива

Проектът отчете необходимостта от преодоляването на изследователски и теоретични модели, които изхождат от презумпцията за универсалност и неутралност на мъжкия пол като единица за анализ и възприе подхода на джендър мейнстриминг или джендър перспективата. Специфичният принос на половете в миграционния процес беше взет под внимание при анализирането и дискутирането на миграцията като правозащитен въпрос.

Резултати и оповестяване

По покана на Каритас – България, основните резултати от изследването на правата на мигрантите бяха представени по време на официалното представяне на третия доклад за бедността на Каритас Европа, озаглавен "Миграцията – пътуване към бедността". Събитието се проведе на 17 октомври 2006 г. в Информационния център на Европейския съюз. Данните от качествено и количествено изследване бяха обобщени и анализирани в рамките на финален доклад за правата на мигрантите в България на български и английски език⁸, разпространен сред заинтересовани организации.

Проектът беше изпълняван от Милена Панайотова.

---

⁸ http://www.bghelsinki.org/index.php?module=resources&lg=bg&id=0&cat_id=19

Проект “Изследване на прозрачността в отношенията между медиите и ПР агенциите”

Финансиране: Демократична комисия към Посолство на САЩ, София
Период на проекта: септември 2005 – април 2006

Темата на проекта бе да изследва корупционните практики в отношенията между агенциите за връзки с обществеността и медиите. БХК стартира проекта в отговор на корупционните практики в медиите, свързани с плащане или даване на други придобивки за писане или публикуване на материали, както и публикуване на материали не поради тяхната обществена значимост, а заради плащане в брой, което нарушава баланса на общественото доверие към медиите като безпристрастен източник на информация като заменя обществените интереси с частни. Корупцията в медиите сериозно нарушава основното право на гражданите на достъп до обективна информация, въз основа на която те биха могли да си изградят информирано мнение и с него да взимат участие в процеса на взимане на решения в държавата. Целта на проекта бе да се направи качествено изследване на проблема, да бъдат показани практиките, а не да се дава тяхното количествено изражение.

Изпълнението на дейностите по проекта започна през 2005 г. и приключи в рамките на отчетния период. Проектът бе изпълнен на няколко етапа. Първият етап включваше подбор и одобрение на медийни експерти. Окончателният състав включи: Георги Лозанов, доц. Орлин Спасов, проф. Снежана Попова, д-р Вяра Ангелова – преподаватели от Факултета по журналистика, специалностите “Връзки с обществеността”, “Медиазнание”, “Социология на медийното пространство”. В екипа се включи и д-р Красимир Кънев от БХК. Идейният замисъл на проекта и негов координатор е Юлиана Методиева.

В рамките на проекта се проведеха две фокус групи: едната с представители на основни ПР агенции, другата с журналисти – специалисти в отдел “Медии и реклама”, известни водещи и коментатори. В резултат на това беше идентифицирана проблематиката на изследването и беше изготвена методика. Базисният инструментариум бе направен от Красимир Кънев, одобрен и верифициран за двете изследвани групи – ПР агенции и журналисти – от Снежана Попова и Вяра Ангелова.

През септември 2005 г. се проведе работа на терен. Сформиран бе екип от шест изследователи – Орлин Желепов, Светлана Божилова, Албена Борисова, Лили Тодорова, Спасиана Кирилова и Светлана Бъчварова, които провеждаха интервюта с ръководители на агенции, вестници, телевизии и радиа.

Предпоследният етап приключи с трета поредна фокус група, структурирана в две части – ПР агенции и медии. Бяха представени основните тенденции от огромния масив емпиричен материал (над 800 страници, изследвани общо 126 журналисти от всички целеви медии, както и 12 ПР агенции).

Последната фаза от изпълнението на проекта бе реализирана през 2006 г. В рамките на заключителните дейности бяха събрани материалите изготвени от медийните експерти, бяха направени авторски интерпретации върху наличния обем информация. В резултат на това, находките от дейностите по проекта бяха обобщени в книгата “Преформулиране на публичността”, издадена юли 2006 г. Основните въпроси, засегнати в публикацията са: Има ли “сива зона” между медии и ПР агенции? Вярно ли е, че журналистите вземат

подаръци и дори приемат пари от тези, за които пишат? Те ли корумпират ПР агенциите, или става обратното?

Изследването "ПР и медии" приключило с публикация на книгата "Преформулиране на публичността" даде повод и за динамизиране на партньорските взаимоотношения с Българската медийна коалиция. Последваха поредица от срещи и конференции както с журналисти, така и с основни представители на пиара. Предизвикани от тревожните изводи на изследването, Агенция "Areiron" проведе своята първа конференция по проблемите на пиара, на която освен авторът на проекта Юлиана Методиева, специално бяха поканени и изследователите. Част от изводите станаха основна емпирична база на студията на проф. Снежана Попова в юбилейния сборник "Отвъд дисциплинарните (само)ограничения", издаден от университетско издателство "Св.Кл.Охридски", посветен на 70-та годишнина на големия учен проф. Елена Михайловска.

Основната премиера на "Преформулиране на публичността" бе направена по време на годишната среща на БМК в Банско. Редица публикации откриха този панел като най-актуалния по отношение на изводите за състоянието на медийната среда за 2006-та година.

Проект "Наблюдение на специализирани институции и оценка на правителствените мерки по изпълнение на ангажиментите за осъществяване на правата на децата, признати в Конвенцията на ООН за правата на детето"

Финансиране: Програма "MATRA CAP" към Посолство на Кралство Нидерландия, София
Период на проекта: декември 2005 – декември 2006

Едногодишният проект бе ориентиран основно към актуализиране на данните за ситуацията в 89 детски специализирани институции, специални училища и алтернативни форми на социални услуги за деца и младежи в страната и към оценка на трансформационните процеси в системата на институционалната грижа. Предмет на оценка в този анализ бе и отчетеното от българското правителство изпълнение на правителствените мерки съгласно изискванията на Конвенцията на ООН за правата на детето. Проектът стартира в последния месец на 2005 г. със сключване на споразумения за сътрудничество между БХК и Министерство на труда и социалната политика (МТСП), Министерство на образованието и науката (МОН) и Министерство на здравеопазването (МЗ).

От януари до декември 2006 г. по проекта беше осъществен мониторинг в 89 специализирани институции за деца на територията на цялата страна. Бяха идентифицирани проблемните области в сферата на защитата правата на децата и тяхната социална интеграция. Наред с това бяха установени предприетите от правителството мерки за реформа в институционалната грижа за деца и бе направен анализ на информацията за степента на изпълнение и качеството на предприетите мерки.

Мониторингът на изследователите на БХК в специализираните целогодишни институции за деца бе фокусиран основно върху спазване на човешките права в системата на специализираните детски институции, залегнали в текстовете на Конвенцията на ООН за правата на човека и изпълнението на поетите от страна на държавата ангажименти по тази Конвенция; дейности по реструктуриране на специализираните институции за

деца; подобряване качеството на грижите за институционализираните деца; деинституционализация (форми на реинтеграция); и образователна интеграция на деца с увреждания.

В резултат от обобщаването на данните, получени от посещенията в детските институции, и анализа на информацията за степента на изпълнение и качеството на предприетите мерки по спазване правата, гарантирани от Конвенцията за правата на детето на ООН, бе изготвен доклад-оценка на състоянието и перспективите пред детските институции в България и на напредъка в изпълнение на правителствените ангажименти по Конвенцията⁹.

Основните изводи от мониторинга на БХК в специализираните детски институции в страната, залегнали в Доклада-оценка са следните:

- Домовете за деца и особено институциите за деца с интелектуални затруднения не са превърнати в основен двигател на реформата на институционалната грижа.
- Децата от домовете за деца и младежи с умствена изостаналост остават оформена аутсайдерска група без перспективи за социална и образователна интеграция.
- Главният проблем на институционализирането на деца в България е продължителността на престоя.
- Институционализацията далеч от очите на обществото остава основна форма на грижа за децата с тежки увреждания, изоставени от родителите си.
- За реална, макар и ограничена, деинституционализация, резултат от усилията на правителството, може да се говори най-вече при домовете за отглеждане и възпитание на деца лишени от родителска грижа.
- Все още няма достатъчно добра координация между трите отговорни министерства и двете агенции за деинституционализацията и децентрализацията на детските заведения по Закона за закрила на детето.
- Трансформацията в детските институции върви с недостатъчно бързи темпове.
- Образователната сегрегация заради увреждане е сериозен проблем за България.
- От учебната 2007/2008 г. трябва да функционират само половината от помощните училища – тези, които се намират в областните центрове.
- “Изправителните институции” - социално-педагогическите интернати и възпитателните училища интернати, превръщат стигмата на социално неадаптивни и опасни за обществото индивиди в съдба на децата, обучаващи се в тях.
- Поправителните домове, част от пенитенциарната система за непълнолетни остават все още далеч от изискванията на международните стандарти.

Основните констатации на доклада бяха обсъдени на работна закуска - експертна среща с представители на отговорните държавни институции, НПО, Делегацията на Европейска комисия в София и Посолство на Кралство Нидерландия през декември 2006 г. В края на годината докладът беше преведен на английски език и предоставен на вниманието на международни организации и партньори. Данните от мониторинга на БХК намериха медийно отразяване в емисиите на ВВС, Дойче веле, Скай нюз и сп. Обектив.

⁹ Достъпен в сайта на БХК на адрес:

http://www.bghelsinki.org/index.php?module=resources&lg=bg&id=0&cat_id=19

Изследователската дейност и оценката бяха извършени от екип в състав: Антоанета Ненкова - координатор на проекта, Славка Кукова - изследовател, Анета Мирчева - адвокат в БХК, д-р Десислава Иванова-Генова - детски психиатър, консултант на БХК, Милена Панайотова, изследовател в БХК, Станимир Петров – изследовател в БХК, Красимир Кънев - председател на БХК. В мониторинга на БХК се включиха и представители на регионалните структури на МТСП, МОН и МЗ, както и на общинските и областните администрации.

Проект "Укрепване капацитета и устойчивостта на правозащитните организации в България"

Финансиране: Институт "Отворено общество", София
Период на проекта: декември 2005 – ноември 2006

Предмет на проекта „Укрепване на капацитета и устойчивостта на правозащитните организации в България“, изпълняван от Българския хелзинкски комитет (БХК), беше провеждането на 4 обучителни семинара в два модула за общо 15 правозащитни организации от страната, одобрени по конкурса на Институт Отворено общество – София “Ефективна защита на правата на човека“, 2005.

По този проект БХК организира два тренинг модула (всеки в по две части) – модул по установяване, разследване и оповестяване на случаи на нарушения на правата на човека и модул по актуални развития на международната и вътрешно-правната защита на правата на човека.

Първият модул - "Установяване, разследване и оповестяване на случаи на нарушения на правата на човека" – беше проведен през месец март 2006 г., 9-10 март (част 1) и 23-24 март (част 2). Лекторите на семинара бяха д-р Красимир Кънев, Емил Коен и адв. Маргарита Илиева. Обучението включи презентации за наблюдението като метод на изследване, принципи на изследване на правозащитни нарушения, увод в понятието мониторинг, интервюиране на жертви на правозащитни нарушения, мониторингов доклад, работа с медии; общ алгоритъм за съставяне на план за мониторинг; методи за социално изследване, техники за мониторинг и документиране и етика на изследването; практическия опит при застъпничество за приемане и прилагане на Закона за защита срещу дискриминацията.

По време на семинара всеки участник получи 146-страничен сборник по темата на семинара. Сборникът беше компилиран от БХК въз основа на материали от чуждестранни правозащитни организации, специализирани в организирането на обучения по права на човека за правозащитни групи – Амнести интернешънъл, Хелзинкска фондация за човешки права в Полша и Центърът за устойчиво развитие на правата на човека.

Вторият от двата модула, „Актуални развития на международната и вътрешно-правната защита на правата на човека“, беше проведен на 15-16 май (част 1) и 25-26 май (част 2). Лектори на втория модул бяха адв. Свилен Овчаров, адв. Маргарита Илиева, Красимир Кънев и адв. Йонко Грозев, които изнесоха презентации за Европейската социална харта; анти-дискриминационно законодателство (национални стандарти и процедури) и международни стандарти и процедури за защита срещу дискриминация; механизми за защита правата на човека в системата на ООН и на Съвета на Европа; възможности за защита в рамките на Организацията за сигурност и сътрудничество в Европа; процедури

пред Европейския съд по правата на човека, избрани стандарти на Европейската конвенция за правата на човека.

В оценъчните формуляри, попълнени след приключване на втория модул, участниците дадоха много висока оценка на полезността на семинара, на начина на преподаване и на неговата организация. Материалите, раздадени на участниците, включиха подобрени международни документи в два тома „Сборник международни документи“. В края на семинара на участниците бяха раздадени сертификати за участие в модула.

Специализирани изследвания

Изследване „Въздействие на държавната интеграционна политика спрямо ромите в България“

Изследване „Достъп на ромите в България до здравеопазване“

Финансиране на двете изследвания: Европейски център за правата на ромите (ЕЦПР), Будапеща

Първото изследване бе изпълнено в периода септември-ноември 2006 г. и включваше анализ на правителствени документи, интервюта с отговорни чиновници от различни ведомства, имащи отношение към проблемите на ромите в България. Фокусът на изследването беше анализът на практиките на Министерство на труда и социалната политика, Агенцията по заетостта, Агенцията за социално подпомагане, Национален съвет за сътрудничество по етнически и демографски въпроси и други за мерките, които са взели по изпълнението на препоръките на ЕС по мониторинга на готовността на България за присъединяване към ЕС по отношение на проблемите на ромите в България и по-специално в сферата на заетостта и борбата с безработицата сред това малцинство.

Второто изследване обхваща периода от ноември 2006 г. до март 2007 г. Изследването включва обстоен анализ на всички направени да момента проучвания на здравните проблеми на ромите у нас, консултации с осем изтъкнати експерти по проблема, както и две полеви проучвания – в ромския квартал „Столипиново“ в гр. Пловдив и в ромския квартал „Надежда“ в гр. Сливен. Резултатът е един обширен доклад, който ще послужи на ЕЦПР за подготвянето на колективна жалба до ЕКСП, като БХК участва и в подготвянето на правната аргументация.

Двете изследвания бяха извършени и координирани от Емил Коен.

Проект "Развитие на политики за алтернативни грижи за хора с психични проблеми"

Финансиране: Инициатива за психично здраве към Институт "Отворено общество", Будапеща
Период на проекта: октомври 2006 – октомври 2007

Това е най-новият проект на БХК, който стартира с едногодишен договор с перспектива да бъде продължен в края на годината. Дейностите по него се изпълняват от един консултант, работещ съвместно с местни правозащитни организации, с отговорните държавни органи и международни експерти. Целта на работата по проекта е да бъде

развита стратегия и да се изпълни план за действие за поощряване на живот в общност за хората с психични проблеми на национално равнище.

В първоначалната фаза на проекта консултантът идентифицира нормативната рамка, регулаторните органи и източниците на финансиране, засягащи хората с психични проблеми. Целта на тази дейност е да бъдат разпознати източниците на възпрепятстване развитието на общностно базирана грижа и насърчаващи продължителната институционална грижа. Паралелно с това консултантът проследява дейностите на местни и международни правозащитни организации и организации, работещи в сферата на проблемите на психичното здраве като Български адвокати за правата на човека, Асоциация за хора с интелектуални затруднения, Български център за нестопанско право, държавни органи като Министерство на труда и социалната политика, Министерство на образованието, Агенция за социално подпомагане, Държавна агенция за закрила на детето, Държавна агенция за хора с увреждания, както и на други организации в България, работещи в сферата на интелектуалните затруднения. Поддържайки връзка със съответните държавни органи, консултантът набавя актуална информация за развитието и прилагането на политика по отношение хората с интелектуални затруднения в страната. Освен това консултантът по проекта следи актуалното международно развитие на политиките по отношение правата на човека и хората с увреждания (напр. на Европейска комисия, Съвет на Европа, ООН и други международни и междудържавни органи, организации с нестопанска цел и международни донори).

В рамките на работата си по проекта консултантът съветва Български център за нестопанско право по повод оказване на съдействие на общините за сключване на договори с местни доставчици на социални услуги (неправителствени организации) за хора с интелектуални затруднения.

Консултантът по проекта участва в работна група към Министерство на образованието за изработване на нова наредба с държавни препоръки по отношение образованието на деца с увреждания. Освен това взема участие и в изпълнението на проект с Център за социални практики за консултиране Министерство на образованието в процеса на закриване на помощни училища за деца с интелектуални затруднения и обезпечаването им с качествено образование в масовите училища.

В края на 2006 г. в рамките на проекта бе организирана кръгла маса за нормативната уредба, касаеща запрещението в България. Докладът, представен на кръглата маса, беше изпратен на всички съответни организации и институции с оглед обединяване на усилията в посока изменения на нормативната база в съответствие с международните стандарти по правата на човека.

От февруари 2007 г. консултантът започва посещения на съществуващите в страната общностно базирани услуги за хора с интелектуални затруднения (идентифицирани до този момент на базата на информация от държавни органи). Целта на посещенията е да бъдат разпознати както пропуските и недостатъците в доставката на услуги, така и нуждите по отношение на организационно развитие за способстване напредъка в предоставянето на качествени общностно базирани услуги.

Консултант по проекта е Славка Кукова.